

Ramon Alcoberro

NIETZSCHE.
VOLUNTAT DE NO VERITAT

EDICIONS ENOANDA

1[84] *La superació de la moral.*

Fins ara l'home es conservava miserablement,
tractant malament i calumniant els impulsos que
li són més perillosos i adulant alhora servilment
els que el conserven.

Conquesta de nous poders i territoris

- a) La voluntat de no veritat.
- b) La voluntat de crueltat.
- c) La voluntat de voluptuositat.
- d) La voluntat de poder.

F. Nietzsche, *Fragments pòstums*, tardor de
1885-primavera de 1886.

ÍNDEX

L'impuls Friedrich Nietzsche	1
Elements d'una vida	5
El problema de la bogeria	16
Les influències que Nietzsche rebutjà	22
Les influències que Nietzsche assumí	29
Una mica més sobre Nietzsche, crític de Kant ...	36
Nietzsche i els grecs	42
Apol·lo i Dionís	45
Nietzsche com a màquina de pensar	50
El concepte de nihilisme	56
Encara més sobre les fases del nihilisme.....	64
Què significa: « <i>Déu ha mort</i> »?	68
Una mica més sobre el cristianisme	73
Voluntat de poder i transvaloració	77
Filosofar a cops de martell?	86
El Superhome	88
Crítiques al concepte de Superhome	94
L'etern retorn	97
Nietzsche com a bon sofista, una nota	103
Epíleg personal	106

L'IMPULS FREDERICH NIETZSCHE

Nietzsche ha estat sovint considerat «l'últim filòsof» perquè va acabar amb la filosofia com a regne del Logos. Amb ell es va exhaurir l'època de les veritats immutables i dels fonaments eterns. Es podria dividir tota la història de la filosofia en dues grans èpoques. De Plató fins a ell havia imperat la «metafísica de les idees» i els filòsofs varen buscar el sentit de la vida en algun «més enllà» extern o fins i tot aliè a la vida (els conceptes purs, l'ésser, Déu). De Nietzsche en endavant el que s'ha imposat és una «metafísica de la vida», que valora la força del gest, considera el llenguatge com una metàfora i veu en la voluntat el motor d'una vida autoafirmativa. La proposta nietzscheana de «filosofar amb el martell» i esberlar les idees, posa en qüestió tota la tradició occidental que per a ell és un intent de domesticar l'instint vital sotmetent-la a l'imperi gris de la teoria. Deia de sí mateix que era «un destí», perquè la seva crítica abasta els fonaments de la tradició occidental, i ens mostra que sota paraules com "progrés", "raó" o "veritat" hi ha tan sols mentides o errors, negació de la vida i incapacitat de crear. El que va pretendre («Jo no soc un home, soc dinamita») és, estrictament, fer saltar tota una tradició de la cultura occidental) que sota la promesa de felicitat i llibertat només ha produït misèria emocional i dependència.

Tenia plena consciència de representar un trencament amb la tradició filosòfica anterior

NIETZSCHE

(platònica, cristiana i kantiana) i d'haver començat a pensar des d'un *novum* radical: la voluntat de no veritat, com a afirmació de la vida, negada i reprimida per segles de civilització platònica i cristiana. A l'*Anticrist*, Nietzsche fa una observació que convé tenir en compte per copsar l'originalitat de la seva filosofia: «Entre els alemanys se m'entendrà tot seguit si dic que la filosofia està corrompuda per la sang dels teòlegs. El pastor protestant és l'avi de la filosofia alemanya». El seu desmuntatge de la teologia i del cristianisme en tant que «platonisme popular» és una condició indispensable per tal de recuperar una vida creadora, que segles de repressió del cos havia convertit en nihilisme convertit en passió trista.

El projecte nietzscheà —i la seva pròpia biografia— són inseparables de la construcció (potser inabastable) d'una genealogia de les passions tristes: és a dir, de l'anàlisi de les idees morals que impedeixen a l'home ser lliure i creador. A parer seu, la filosofia clàssica ha estat feta malbé per una tradició intel·lectual que ens mena a cercar el sentit de la vida fora de la vida (en les Idees platòniques, en el cel cristià o en el deure kantià...) i Nietzsche es va imposar la tasca de pensar la vida sense categories metafísiques secretes, entenent-la només com una festa o com un joc.

Contra una tradició filosòfica que menysprea la vida, Nietzsche afirma la primacia de la no veritat i de la voluntat de poder entesa com a afirmació del *jo vull* enfrontat al *tu has* kantià. Proclama que «Déu ha mort» i això vol dir que no tan sols han mort els déus sinó també els deures i la tristor que ens imposen. Tota l'obra —i la vida— de Nietzsche s'entén des del projecte (foll) de mirar el món des de la no veritat i d'instaurar el voler com a nou principi de regulació de la vida humana. Cal entendre la voluntat de poder com un art de viure autoafirmatiu i creador. «Tenim l'art per tal de no

L'IMPULS FREDERICH NIETZSCHE

sucumbir a la veritat», diu en un fragment pòstum de 1888 i aquesta voluntat estètica de no veritat és una de les claus de la seva obra.

Sense cap mena de dubte, Nietzsche és un filòsof per a gent jove i no tan sols pel seu vitalisme, pel profetisme o pel seu punt retòric xarbotant. Tota la seva obra és combat i per això sovint els seus millors lectors són adolescents que estrenen la vida i no donen el món per perdonat. En cadascun dels humans es reproduïx una batalla bàsica entre la voluntat que no reconeix límits i l'ètica nihilista que reprimeix la vida en nom del bé comú, del deure o de la més trista necessitat. El que Nietzsche ens diu és que cap concepte que situï el sentit de la vida en algun més enllà no és significatiu, o més clarament, que constitueix una enganyifa trista. L'ètica que hem rebut de la tradició s'expressa amb conceptes com "deure", "valor"... que no són sinó formes d'empresonament de la voluntat humana, creadora (o, per dir-ho amb els seus mots, «dionisiaca»). Només girant el sentit tradicional de les grans paraules podem recuperar l'espai de la creació que en un o altre moment ens permeté separar-nos de la misèria purament animal. Nietzsche va ensenyar a la filosofia posterior la transvaloració com a criteri. En la seva filosofia tan sols hi ha un deure: ser intempestiu, ser dinamita, abraçar la vida entesa com a gaudi, voluntat i creació, més enllà de qualsevol teoria. Perquè l'únic «valor», autèntic (l'únic projecte que crea sentit) és la vida entesa com a festa i joc dionisiac.

Seria, però, un error greu reduir l'obra de Nietzsche només a un projecte d'enderroc del nihilisme. De fet, ell es considerava bàsicament un constructor i l'iniciador («profeta», per dir-ho en el seu vocabulari) d'un nou temps. En les seves paraules: «La virtut fa regals». Per això en la seva obra es troben com a mínim tres elements que han marcat afirmativament la història de la filosofia posterior. En

NIETZSCHE

primer lloc, Nietzsche va proposar una concepció voluntarista i afirmativa de de la vida que entén com a voluntat de poder, per oposició a la impossible voluntat de veritat nihilista. D'aquí en deriva, com a segon element fonamental, una concepció no-intel·lectualista de la veritat. La veritat tan sols existeix com a simulacre. Mentre «dir la veritat» era el nucli d'una visió nihilista de la vida, Nietzsche s'esforça per mostrar que la veritat, com la certesa, —o per ser més estricte, les veritats i les certeses, totes diverses— no són sinó mentides i errors que han oblidat que ho són. En la vida, com en la ciència, és l'esforç per desmuntar la veritat l'únic que ens permet no caure víctimes de l'autoengany i de la commiseració per nosaltres mateixos.

Finalment, el tercer element que es troba en Nietzsche és una concepció que ell anomena «genealògica» de la història, entesa com una nova manera d'explicar-nos el món, a partir de resseguir la misèria de les passions tristes. És important entendre que segons Nietzsche la història no està al nostre darrere ni queda mai del tot superada. Les «passions tristes» van mutant, experimenten metamorfosis, però mai no resten del tot abolides i ens constitueixen des del fons més insondable de nosaltres mateixos. Per això no cal parlar sobre història (morta) sinó sobre «genealogia», és a dir de la manera com entre les mutacions diverses trobem repetides les mateixes pulsions i els mateixos interessos en altres formes. Ser genealògic és entendre que mai res no mor i que, al mateix temps, tot muta. D'aquí que parli de «l'etern retorn», que no és cap forma d'entendre el temps sinó un criteri de selecció només apte per als que triïn el camí del Superhome, val a dir pels que se situïn més enllà o per sobre (en alemany «über») de l'home («*mensch*») que ha de ser superat.

ELEMENTS D'UNA VIDA

La vida de Nietzsche resulta especialment dramàtica, com correspon segurament al mateix projecte de la seva filosofia. Per a ell pensar i viure constitueixen la mateixa aventura. Sense cap mena d'exageració, la seva peripècia vital pot presentar-se com l'expressió d'una recerca (tràgica), la del pensador que busca un (nou) sentit i paga un preu altíssim per aquesta recerca perquè de fet, sempre va experimentar sobre si mateix. Ell mateix va escriure que tota filosofia és una autobiografia i fou el contrari d'un filòsof de saló i de biblioteca. Vida i obra s'integren mútuament i s'expliquen l'una per l'altra. A la *Gaia Ciència* (I, 268) diu que allò que ens fa ser heroics és «anar sempre per davant dels més grans dolors i de les més altes esperances» i no hi ha dubte que ho va fer, tot i pagar-ne un preu altíssim en termes estrictament personals d'incomprensió, malaltia i bogeria final. Sempre cal tenir en compte que Nietzsche fou un personatge polimorf, perfectament capaç de defensar com a mínim dues teories en aparença contradictòries sobre el mateix tema i que va voler jugar amb tota consciència a no estar allí on se suposava que se l'hauria de trobar.

En un autoretrat que es troba a *Més enllà de bo i dolent* (284) diu que per a ell viure significa «Conservar tres-centes façanes i també portar posades les ulleres fosques, perquè hi ha circumstàncies on ningú ha de mirar-nos als ulls i encara menys

NIETZSCHE

escrutar al fons de nostres mateixos». Nietzsche sempre va ser un personatge secret, amant dels complots i de desvelar el que anomenava «transmons». Un tipus excessiu si es considera des d'una concepció burgesa i convencional de la vida. Per a ell, tornant al text esmentat, ser humà era tant com «fer-se amo de les seves quatre virtuts: el coratge, el discerniment, la simpatia i la soledat. Perquè —ens diu— la soledat per a nosaltres és una virtut, una tendència sublim i impetuosa a la netedat, que endevina el que inevitablement hi ha de brut en tot contacte d'home a home». Qui vulgui acostar-se a la biografia de Nietzsche ha de ser molt conscient que el dolor (i les esperances) de l'home Nietzsche són també els de la seva filosofia. Pierre Klossowski, a *Nietzsche i el cercle viciós*, ja va explicar que «en Nietzsche el pensament lúcid, el deliri i el complot formen un tot indissoluble» i que precisament per fer-se lúcid en mig d'un món absurd havia de ser delirant. Serà el desarrelament emocional del món modern i el creixement del nihilisme el que haurà de testimoniar si el diagnòstic nietzscheà sobre la civilització occidental ha estat o no correcte.

D'entrada, Nietzsche no va tenir mai allò que en termes convencionals es pot anomenar una família “normal”, si és que encara en queda alguna. Tot i que justificava el seu aristocratisme imaginant que els seus ancestres pertanyien a la noblesa polonesa y que el seu cognom era una germanització de “Niëzky”, la prosaica veritat és que neix a la rectoria parroquial de Lützen (Saxònia), en una família de sòlids pastors luterans, predicadors de l'evangeli des de moltes generacions enrere. El seu pare, que morí l'any 1849 de “debilitament cerebral” o “per una relliscada des de dalt del campanar”, segons el relat familiar (i que segons la majoria de biògrafs probablement se suïcidà), era pastor d'una

ELEMENTS D'UNA VIDA

petita comunitat pagesa, com ho havien estat tots dos avis i com a mínim un besavi i un rebesavi matern. En un breu esborrany autobiogràfic juvenil que porta per títol *La meva vida* (18 de setembre de 1863), Nietzsche diu que «el primer esdeveniment que va colpir la meva consciència va ser la malaltia del meu pare». La consciència nietzscheana de viure en una societat malalta i reprimida li ve de família.

A la mort del pare la seguí la del seu germà petit, Joseph, que el colpí profundament perquè l'havia somniada setmanes abans. Podem imaginar-nos el jove Nietzsche en un context màximament convencional que transcorria sense altres sotrats que els de l'any litúrgic, on governaven la vida la idea de pecat, les tradicions més sòlides, l'amor a la pàtria i el què-diran. Aquest escenari tètric dels primers anys no s'hauria de passar per alt quan s'estudia el pensament nietzscheà, perquè la rectoria de Lützen simbolitza allò que va odiar tota la vida: el nihilisme, la repressió emocional, el formalisme eixorc, les convencions socials (i sexuals) i el cristianisme.

Un cop orfe, a catorze anys, Nietzsche ingressa amb una beca al seminari de Pforta (Turíngia) d'on havien estat alumnes personalitats culturals com Klopstock, Fichte, Schlegel, Novalis... És un noi solitari, amb una personalitat introvertida, dominada per l'amor envers la seva mare i la seva germana Elisabeth, que de fet sempre van controlar la seva vida de prop o de lluny. Des dels dotze anys toca el piano, fet que marcarà la seva obra d'una manera essencial, i sobre tot cria fama d'erudit i llegeix apassionadament. Acabat el període al seminari, a vint anys es matricula a la universitat de Bonn per estudiar filologia i segueix el seu mestre, Friedrich Wilhelm Ritschl, quan aquest es trasllada a Leipzig. Que Nietzsche sigui filòleg no es pot

NIETZSCHE

passar-se per alt perquè afecta d'arrel la seva manera d'entendre la filosofia. Quan reflexiona sempre "llegeix" i per a ell tot (l'home, la natura...) és un text que cal desxifrar, que implica un sentit més o menys ocult i que amaga estructures que s'han d'interpretar, etc. Encara al final de la seva vida en la recapitulació de la seva obra que és *Ecce homo* diu que vol: «un lector que em llegeixi tal com jo em mereixo igual com els bons antics filòlegs llegien Horaci», i que quan fa filosofia «les frases sobre les quals en el fons tot el món està d'acord (...) m'apareixen com ingenuïtats de l'equivocació». La filologia és una qüestió capital perquè el seu treball sobre el llenguatge, com a presó i (ahora) condició del pensament, determina la filosofia de Nietzsche.

Cal recordar que la joventut de Nietzsche és l'època del descobriment a Europa dels textos clàssics de l'hinduisme i, amb ells de la filologia indoeuropea. L'orientalisme, més o menys fragmentari i mal paït, es va posar de moda a Alemanya i està també en la base la consideració de la vida com a ficció, o «vel de Maia» per dir-ho com Schopenhauer. Més o menys al final de la seva època estudiantil, Nietzsche descobreix Schopenhauer, el filòsof de moda després de 1848, que el marcarà en el pessimisme i el vitalisme i del que li costà molt desempallegar-se. L'any 1868 guanya el concurs de la Universitat de Leipzig amb un estudi sobre *Les fonts de Diògenes Laerci*. La importància dels presocràtics en l'obra nietzscheana és fonamental, perquè hi troba un concepte de veritat d'origen no socràtic ni platònic, sinó arrelat en una veritat vital prèvia. Aquell mateix any coneix Wagner, amb qui intimarà al cap de poc a Basilea.

L'any 1869 Nietzsche és nomenat professor adjunt a Basilea. Hi arriba sense oposar i només per la recomanació dels seus mestres, perquè se'l considera ja una jove promesa de la filologia. Per